

Kronan på verket

FLERA FRÅGOR HAR kommit till Arte et Marte angående vapenringar och sådanas brukande. Kan man få vapnet graverat i vilken sten som helst? Har man kronan vänd mot sig själv eller åskådaren? Kan man ha vapenringen på vilket finger som helst? Vilket vapen ska det vara i ringen om man har ett från födelsen och gifter sig till ett annat?

Arte et Marte har forskat i ämnet vapenringar och fått veta av juvelerarna att intresset ökat för ringar med graverade släktvapen. Under 1970- och 80-talen avtog tillverkningen, men nu beställer allt fler nya vapenringar. En vapenring i massivt guld kan kosta mellan 8.000 och 15.000 kronor, mer om graveringen är särskilt komplicerad. En vapenring med en graverad sten kostar ytterligare några tusenlappar.

Ursprunget till vapenringen är det personliga märke tryckt i ett sigill av vax eller lack som både frälset och borgerliga i Norden använde från tidig medeltid för att bekräfta ett avtal eller en namnteckning (om man kunde skriva). Sigillet kunde också fungera i stället för en namnteckning.

Sigillet i sin tur är en urgammal företeelse, exempelvis i det gamla Egypten och Babylonien hade de mäktiga sitt eget sigill för samma ändamål, först hängande i ett band om halsen, senare vid armen och så småningom alltså på fingret som en ring.

Grunden för vapenringen är alltså det personliga bomärket – vapenskölden. Allra vanligast var vapenringen – eller ringen med bomärket graverat – under 1500-talet. Man kunde också ha sitt sigill fäst vid en kedja eller löst förvarat. Gamla porträtt från tiden visar ofta stadiga guldringar med ett vapen graverat och ibland även initialer.

Ganska vanligt var under 1500-talet att vapnet graverades i stenar, i synnerhet den blå- eller vitskimrande halvgenomskinliga kalcedonen eller den vattenklara bergkristallen, ingendera någon av de mest dyrbara stenarna men väl lämpade för gravering. Ofta folierades stenarna: en papperstunn metallskiva lades under för att öka eller ändra färgen.

1600-talet utvecklade detta mode med stengraverade vapensköldar i andra mjukare stenar, som den rödskimrande karneolen – drottning Kristina hade riksvapnet graverat i en sådan infattad i guld med en tunn guldskena – den klarblå lapis lazulin eller den svarta onyxen.

Vapen graverades även i hårdare och än dyrare ädelstenar, exempelvis blå safir och violett eller rosa ametist. Observera att stenar är mer ömtaliga än guld för hettan i lacket.

Alla nämnda stenar och fler till används fortfarande för vapenringar. Det är dyrare att låta graveras i stenar än i guld eller vitt guld.

Vapenringar i silver är sällsynt medan det finns exempel på vapenringar i rostfritt stål. Hur man vill ha sin vapenring är en smaksak. Förr brukade sägas att de mörka stenarna var män-

nens, men ingenting hindrar att en kvinna bär en vapenring i exempelvis onyx, antingen den är ärvd eller förvärvat.

Om man vill ha enbart hjärtvapnet eller hela vapenbilden med hjälmtäcke och -prydnad är likaledes en personlig fråga. Men vanligen kröner kronan skölden, och den ofta förekommande frågan om vilket håll kronan ska synas från har inte något entydigt svar. Logiskt är att bäraren ser vapnet upp och ner med kronan riktad mot handryggen därför att vapnet då blir rättvänt om man skulle göra ett avtryck med ringen kvar på den knutna handen. Men enligt en annan uppfattning ska bäraren själv kunna se sitt vapen rättvänt, varvid kronan är riktad mot fingertoppen. Detta bestämmer man själv förstås. Emellanåt påstås det vara en regel att ringen vänds åt betraktaren om bäraren är ogift, medan det motsatta gäller om vapenskölden kan "läsas" av sin bärare. Tanken skulle vara att den ogifta vapenringsbäraren har ett intresse av att visa upp sin vapensköld för hugade spekulanter medan den gifta personen inte har någon anledning till det. Inte heller denna tes finns belagd i litteraturen eller är så stadfast att den kan anses vara giltig på något sätt. Man bär sin ring precis som man själv vill.

Vilket finger man vill ha sin ring på är likaledes helt ens eget gottfinnande. Vapenringar har burits på pekfingret, lillfingret eller ringfingret på höger eller vänster hand. Det finger som kan sägas vara mindre lämpligt är långfingret, av hävd icke för ringar beroende på antikens syn på detta finger som det orena (nästan aldrig ses någon långfingerring på äldre porträtt). Väljer man att ha sin ring på lillfingret så är man i sällskap med exempelvis kungen. Ingenting säger emellertid att inte ringfingret passar lika bra. Däremot skulle troligen ett vapenringsföretsett pekfinger väcka viss förvåning i dagens Sverige.

Och vilket släktvapen har man i sin ring om det finns tillgång till två olika? Förr, innan 1800-talet bröt in med sin tilltagande frihet för adliga att gifta sig utanför sitt stånd, var det vanligt att det äkta paret lät pryda sitt bohag och i förekommande fall sina vapenringar med bådars släktvapen ställda intill varandra. Verket kröntes med den krona som hade högst rang, om de båda ättarna hade olika kronor. I dag är det inte så vanligt att ringar graveras med två sammanfogade vapen, inte minst därför att detta kan göra ringen mindre lättburen för kommande generationer. Har man ett födelsevapen och ett annat som man har gift sig till är det vanligt att man behåller sitt ursprungliga i sin vapenring. Men lika gärna kan man välja det tillgifna, om man vill.

Det finns som synes många uppfattningar om varför, hur och när vapenringar används. Arte et Marte välkomnar läsarnas informationer och synpunkter på vapenringars bärande och traditioner!

Magdalena Ribbing

FOTO: JOVENIA JUVELER